

Spis treści

Wstęp 5

1 Europa i świat na przełomie wieków 9

Europa Bismarcka ■ *Dreikaiserbund* – sojusz trzech cesarzy ■ Trójprzymierze ■ II Rzesza ■ Kulturkampf i walka z socjalizmem ■ Monarchia austro-węgierska ■ III Republika Francuska ■ Brytyjska izolacja i równowaga sił ■ Rosja Aleksandra III ■ Bałkany ■ Francja i Rosja ■ *Weltpolitik* ■ *Entente cordiale* ■ Trójporozumienie ■ „Krwawa niedziela” w Petersburgu i rewolucja 1905 r. ■ Reformy stołypinowskie ■ Ewolucja brytyjskiego systemu politycznego ■ Kocioł bałkański ■ Dominacja Europejczyków w XIX w. ■ Podział Afryki ■ Azja – kolonie i półkolonie ■ Ameryka Łacińska – zależność ■ Białe osadnictwo

Pytania, zadania, problemy

Teksty źródłowe Traktat brytyjsko-francuski, 8 kwietnia 1904 r.; Mowa Ottona von Bismarcka z 6 lutego 1888 r. 22

Warto przeczytać

2 Wokół Pacyfiku 24

Stany Zjednoczone (Teoria pogranicza — Zasiedlenie Dzikiego Zachodu i wojny z Indianami — Rekonstrukcja Południa, kompromis 1877 r. i segregacja — Imigranci — Republikanie i demokraci — Korporacje i ustawy antytrustowe — Nowy Jork i Chicago — Ekspansja zamorska) ■ Narodziny dominium Kanady ■ Wojna o saletrę ■ Rewolucja meksykańska ■ Związek Australijski ■ Nowa Zelandia ■ Chiny cesarskie i republikańskie ■ Japonia (Epoka reform — Ekspansja nowego imperium)

Pytania, zadania, problemy

Tekst źródłowy Wspomnienia Theodore’a Roosevelta (fragmenty) . . . 32

Warto przeczytać

3 Cywilizacja przemysłowa 34

Przestrzeń i komunikacja ■ Przestrzeń i informacja ■ Czas i jego ujednoczenie ■ Czas i zjawisko punktualności ■ Więzy międzyludzkie – klasy ■ Więzy międzyludzkie – narody ■ Życie codzienne ■ Nauka i przemysł ■ Darwinizm ■ Historia jako nauka ■ Socjalna demokracja ■ Nacjonalizm ■ Chrześcijańska demokracja ■ Religijność ■ Pozycja kobiet w społeczeństwie przemysłowym ■ Walka o prawa wyborcze dla kobiet ■ Edukacja kobiet ■ Moralność wiktoriańska ■ Przełom I wojny światowej

Pytania, zadania, problemy

Teksty źródłowe Program Socjaldemokratycznej Partii Niemiec (fragment); *Rerum novarum*, encyklika o kwestii robotniczej (fragmenty) 46

Warto przeczytać

4 Nowoczesne społeczeństwo i nowy styl życia 49

Elektryczność ■ Metro i tramwaje ■ Ekspansja samochodowa ■ Nowoczesna kolej ■ Lotnictwo cywilne ■ Bohaterowie przestworzy ■ Handel ■ Miasto (Drapacze chmur — Zieleń miejska — Polityka miejska) ■ Higiena ■ Industrializacja i alfabetyzacja ■ Walka o kulturę narodową ■ Wiek powieści ■ Prawa autorskie ■ Rewolucja w modzie ■ Taniec ■ Nowoczesne dziennikarstwo ■ Muzyka dla wszystkich ■ Radio — „telegraf bez drutu” (Radio w służbie propagandy — Polskie Radio) ■ Fotografia ■ Kinematograf (Hollywood) ■ Sport (Sport jako zjawisko masowe — Olimpiady i idea międzynarodowej rywalizacji w sporcie) ■ Sokol, Sokół, Sokil

Pytania, zadania, problemy

Teksty źródłowe Wzrost liczby ludności wybranych miast w latach 1800–1910 (w tys. mieszkańców); Przemówienie Pierre’a de Coubertin na sesji Unii Francuskich Towarzystw Sportów Atletycznych na Sorbonie, 1892 r. . . . 65

Warto przeczytać

5 Ziemie polskie w czasach industrializacji 67

Industrializacja na ziemiach polskich (Uwarunkowania industrializacji — Wschodnie prowincje Królestwa Pruskiego — Zachodnie gubernie Cesarstwa Rosyjskiego — Północno-wschodnie kraje Austrii — Urzędnicy) ■ Przedsiębiorcy ■ Żydzi ■ Rუსyfikacja ■ Germanizacja ■ Czynniki integrujące Polaków (Odrębność polskiej kultury szlacheckiej — Odrębność wyzna-

niowa Polaków — Inteligencja — Pozytywizm — Praca organiczna i solidaryzm narodowy — Kółka samokształceniowe) ■ Konserwatyzm i trójjalizm ■ Autonomia galicyjska ■ Ruchy polityczne na ziemiach polskich (Ruch robotniczy — Ruch narodowy — Ruch ludowy) ■ Rewolucja 1905 r. na ziemiach polskich

Pytania, zadania, problemy

Teksty źródłowe Odezwa Ligi Narodowej; Sprawozdanie z IX Zjazdu PPS, listopad 1906 r.; Program PPS-Frakcji Rewolucyjnej, marzec 1907 r. . . . 82

Warto przeczytać

■ **Kalendarium (rozdziały 1–5)** 86

6 Pierwsza wojna światowa, rewolucje rosyjskie

i sprawa polska 88

Przyczyny I wojny światowej (Zamach w Sarajewie) ■ Wybuch wojny ■ Początek wojny ■ Rok 1915 ■ Rok 1916 ■ Wojna poza Europą ■ Rewolucje w Rosji ■ Nieograniczona wojna podmorska ■ Orientacje polskie w czasie wojny (Okupacja niemiecka i austriacka) ■ Sprawa polska pod koniec wojny ■ Koniec wojny ■ Europa wersalska

Pytania, zadania, problemy

Teksty źródłowe Ivan Cassagnau, *Okopowe requiem. Pamiętnik artylerzysty 1914–1916* (fragmenty); Akt 5 listopada 1916 r., czyli proklamacja do mieszkańców Lubelskiego Generalnego Gubernatorstwa 104

Warto przeczytać

7 Trauma okopów i totalitaryzm 108

Inwalidzi wojenni i nerwica frontowa ■ Ludzie „zbędni” w służbie przemocy ■ Rosja bolszewicka (Czerwony terror — Wojna domowa w Rosji — Samostanowienie narodowe i proletariacki internacjonalizm — Międzynarodówka Komunistyczna — Komunizm wojenny — Nowa Ekonomiczna Polityka — Państwo partyjne — Stalinizm) ■ Faszizm włoski („Marsz na Rzym” — Dyktatura faszystowska we Włoszech) ■ Nazizm (Dyktatura hitlerowska w Niemczech) ■ Totalitaryzm

Pytania, zadania, problemy

Teksty źródłowe Racja partii według Lwa Trockiego; Poglądy Jurija Piatakowa; Otto Strasser o Hitlerze jako mówcy 121

Warto przeczytać

■ **Kalendarium (rozdziały 6–7)** 124

8 Polska i świat między wojnami 126

Odzyskiwanie niepodległości ■ Narodziny II Rzeczypospolitej ■ Konsolidacja władzy ■ Walka o granice (Wojna polsko-ukraińska — Wojna polsko-bolszewicka — Dwie koncepcje polityki wschodniej — Konflikt z Litwą — Granica z Niemcami, powstanie wielkopolskie i powstania śląskie — Granica z Czechosłowacją — Specyfika granic II Rzeczypospolitej) ■ Polska odrodzona (Kwestie narodowościowe — Partie polityczne w dobie parlamentarnej) ■ Integracja kraju — Rządy parlamentarne — Reformy Władysława Grabskiego) ■ Zamach majowy ■ Rządy sanacji („Wybory brzeskie” i konstytucja kwietniowa — Dekompozycja obozu władzy — Polskie partie polityczne w dobie dyktatury) ■ Gdynia i Centralny Okręg Przemysłowy ■ Polityka zagraniczna II Rzeczypospolitej ■ Bilans II Rzeczypospolitej ■ Kryzys demokracji ■ Wielki kryzys gospodarczy (Państwo opiekuńcze i interwencjonizm) ■ Wojna domowa w Hiszpanii ■ Afryka i Azja

Pytania, zadania, problemy

Teksty źródłowe Józef Piłsudski, Pierwsze dni Rzeczypospolitej Polskiej (fragmenty); Roman Dmowski, *Polityka polska a odbudowanie państwa* (fragmenty); Traktat o wyrzeczeniu się wojny (Pakt Brianda–Kelloga), Paryż (fragmenty) 144

Warto przeczytać

■ **Kalendarium (rozdział 8)** 149

9 II wojna światowa 150

Odpowiedzialność za wojnę ■ Droga do wojny – Japonia, Włochy i Niemcy ■ *Appeasement* i Monachium ■ Wojna i nazizm ■ Droga do ludobójstwa – noc kryształowa ■ Rok 1939 ■ Pakt Ribbentrop–Mołotow ■ Kampania wrześniowa ■ Rozbiór Polski ■ Wojna zimowa i aneksje radzieckie ■ Okupacja niemiecka i radziecka w Polsce (Okupacja niemiecka — Okupacja

radziecka) ■ „Dziwna wojna” i kampania w 1940 r. ■ Rząd na uchodźstwie ■ Bitwa o Anglię ■ Kampania bałkańska ■ Wojna ze Związkiem Radzieckim (Plan Barbarossa — ZSRR pod okupacją niemiecką) ■ Daleki Wschód ■ Afryka i Bliski Wschód ■ Wielka koalicja ■ Relacje polsko-radzieckie ■ Wojna na Atlantyku ■ Przełom pod Stalingradem i Kurskiem ■ Okupowana Europa ■ Polskie państwo podziemne ■ Zagłada ■ Wyzwolenie i zniewolenie ■ Powstanie warszawskie ■ Lądowanie we Włoszech i w Normandii ■ Upadek III Rzeszy ■ Koniec wojny na Pacyfiku – Hiroshima i Nagasaki

Pytania, zadania, problemy

Teksty źródłowe Tajny protokół dodatkowy do paktu o nieagresji między Niemcami a ZSRR; Referat Władysława Mołotowa na V sesji nadzwyczajnej Rady Najwyższej ZSRR, październik 1939 r.; Dyrektywa nr 21. Plan Barbarossa, grudzień 1940 r. 174
Warto przeczytać

10 Polska okupowana i walcząca 180

Początek okupacji ■ Podział terytorium II Rzeczypospolitej ■ Nastroje po klęsce ■ Gestapo i NKWD ■ Łagry, obozy koncentracyjne, obozy śmierci ■ Deportacje i izolacja Żydów ■ Eksterminacja ■ Polacy wobec Zagłady ■ Żydowski ruch oporu ■ Deportacje niemieckie i radzieckie ■ Ziemie włączone do Rzeszy ■ Generalne Gubernatorstwo ■ Rządy litewskie na Wileńszczyźnie ■ Okupacja radziecka ■ Okupacja niemiecka na Kresach Wschodnich ■ Początek konspiracji ■ Polskie państwo podziemne (ZWZ – AK — Delegatura Rządu na Kraj i partie polityczne) ■ Polska Partia Robotnicza ■ Tajne szkolnictwo ■ Powstanie warszawskie ■ Skutki okupacji Polski

Pytania, zadania, problemy

Teksty źródłowe Ulotka Rady Pomocy Żydom, sierpień 1943 r.; Jan Nowak-Jeziorański, *Kurier z Warszawy* (fragmenty) 194
Warto przeczytać

■ **Kalendarium (rozdziały 9–10) 198**

11 Zimna wojna 200

Początek zimnej wojny ■ ONZ ■ Sowietyzacja Europy Wschodniej ■ Plan Marshalla ■ Okupacja Niemiec i Austrii ■ NATO i Układ Warszawski ■ Bliski Wschód ■ Dekolonizacja Azji (Indie — Azja Południowo-Wschodnia) ■ Powstanie Chińskiej Republiki Ludowej ■ Wojna w Korei ■ Destalinizacja ■ „Pokojuje współistnienie” i kryzys kubański ■ Rywalizacja w kosmosie ■ Integracja europejska ■ Sobór Watykański II ■ Dekolonizacja Afryki ■ Chiny w czasach rewolucji kulturalnej ■ Wojny w Indochinach (Wojna w Wietnamie — Kambodża Czerwonych Khmerów) ■ Walka o prawa obywatelskie w Ameryce ■ Zmiany obyczajowe na Zachodzie ■ Praska Wiosna ■ Polityka odprężenia ■ Wznowienie zimnej wojny ■ Pierestrojka i *glasnost*

Pytania, zadania, problemy

Teksty źródłowe Wspomnienia Akosa Engelmayera; Zdeněk Mlynář, *Mróz ze wschodu* (fragmenty) 220
Warto przeczytać

■ **Kalendarium (rozdział 11) 223**

12 Polska Rzeczpospolita Ludowa 225

Etapy historii PRL ■ Geneza PRL ■ Zdobycie władzy ■ PRL jako podległe państwo narodowe ■ PRL jako państwo klasowe ■ Stalinizacja Polski (Stalinowski model władzy — Stalinizacja kultury — „Bitwa o handel” — Plan sześcioletni — Walka z Kościołem) ■ Odwilż w Polsce ■ Rok 1956 — Poznański Czerwiec i Polski Październik ■ „Mała stabilizacja” ■ Marzec 1968 r. ■ Grudzień 1970 r. ■ Nieudana modernizacja ■ Sierpień 1980 i „Solidarność” ■ Stan wojenny i rządy Jaruzelskiego ■ Rozpad systemu ■ Uzgodnienia Okrągłego Stołu i wybory 4 czerwca 1989 r.

Pytania, zadania, problemy

Teksty źródłowe Manifest Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego, lipiec 1944 r.; Przemówienie I sekretarza KC PZPR na wiecu w Warszawie w październiku 1956 r.; Apel do społeczeństwa i władz PRL, Warszawa, wrzesień 1976 r. 247
Warto przeczytać

■ **Kalendarium (rozdział 12) 253**

13 Narodziny cywilizacji informatycznej 255

Fizyka jest wszędzie ■ Broń atomowa ■ Komputery ■ Telewizja ■ Światowa sieć ■ Rzeczywistość wirtualna ■ Komunikacja ■ Medycyna ■ Genetyka ■ Problemy energetyczne i skażenie środowiska ■ Terroryzm ■ Popkultura ■ Globalizacja

Pytania, zadania, problemy

Teksty źródłowe Norman Mailer, *Na podobój Księżycu* (fragmenty); Marshall McLuhan o telewizji (fragmenty) 265
Warto przeczytać

■ **Kalendarium (rozdział 13) 268**

14 Trzeci świat 269

Dekolonizacja (Uwarunkowania dekolonizacji — Brytyjski model dekolonizacji — Francuski model dekolonizacji) ■ Kraje Trzeciego Świata ■ Trzeci Świat w świecie dwubiegunowym (Globalizacja a Trzeci Świat) ■ Neokolonializm ■ Ruch państw niezaangażowanych

Pytania, zadania, problemy

Tekst źródłowy Komunikat końcowy konferencji krajów Azji i Afryki w Bandungu, 24 kwietnia 1955 r. 277
Warto przeczytać

15 Europa i świat po upadku komunizmu 279

Jesień Narodów (Węgry — NRD — Czechosłowacja — Bułgaria — Rumunia — Jugosławia) ■ Zjednoczenie Niemiec ■ Rozpad ZSRR (Czeczenia) ■ Komunizm azjatycki (Przemiany w Chinach — Korea Północna) ■ Mocarstwa — rola Stanów Zjednoczonych (Wojna z terroryzmem) ■ Konflikty na świecie w latach 1990–2006 (Wojny w byłej Jugosławii — Wojny w Zatoce Perskiej — Bliski Wschód — trudny proces pokojowy — Afganistan — Konflikt o Kaszmir — groźba wojny atomowej) ■ Rozszerzenie NATO ■ Światowy terroryzm ■ Rozszerzanie Unii Europejskiej na Wschód

Pytania, zadania, problemy

Teksty źródłowe Fragment traktatu zawartego w Moskwie we wrześniu 1990 r. podczas konferencji 2 + 4; Francis Fukuyama, *Koniec historii?* (fragmenty) 291
Warto przeczytać

16 Trzecia Rzeczpospolita 294

Prezydent i premier ■ Nowe państwo ■ Dziedzictwo PRL ■ Plan Balcerowicza ■ Rozpad obozu „sierpniowego” ■ Koalicje postsolidarnościowe u władzy ■ Konsolidacja i powrót lewicy do władzy ■ Reformy centroprawicy ■ Triumf lewicy ■ Zwrot na prawo ■ Polityka zagraniczna III Rzeczypospolitej

Pytania, zadania, problemy

Teksty źródłowe Adam Michnik, *Wasz prezydent, nasz premier* (fragmenty), 3 lipca 1989 r.; *Exposé* Tadeusza Mazowieckiego (fragmenty); Józef Tischner, *Homo sovieticus. Między Wawelem a Jasną Górą* (fragmenty) 303
Warto przeczytać

■ **Kalendarium (rozdziały 14–16) 307**

17 Badanie historii najnowszej 309

Historia najnowsza ■ Względność cezur czasowych ■ Obszary badań historii najnowszej ■ Trudności w badaniach nad historią najnowszą ■ Źródła do historii najnowszej ■ Historiografia XX w. i jej twórcy (Historiografia na świecie — Historiografia w Polsce)

Pytania, zadania, problemy

Teksty źródłowe Fragment audycji nadanej przez radiostację im. Tadeusza Kościuszki, 3 sierpnia 1944 r.; Bogdan Hillebrandt, *Marzec 1968 r.* (fragment); Benon Miśkiewicz, *O etyce zawodowej historyka* (fragmenty) 316
Warto przeczytać

Indeks rzeczowy 319

Indeks osób 329

1 – rozdziały dla poziomu podstawowego
2 – rozdziały dla poziomu rozszerzonego